

S P O L

SUOMENPSYKOLOGIANOPISKELIJAINLIITTO
FINLANDSPSYKOLOGISTUDERANDESFÖRBUND
FINNISHPSYCHOLOGYSTUDENTS'ASSOCIATION

Sosiaali- ja terveysministeriölle

18.09.2014

Suomen Psykologian Opiskelijain Liitto ry:n lausunto STM:n esityksestä sukupuolen vahvistamista koskevan lain uudistamiseksi

SPOL ry haluaa lausunnollaan tuoda esiin toivomuksensa tämänhetkisen perus- ja ihmisoikeuksien kannalta varsin arveluttavan translain kehittämistä. Nykyinen sukupuolen juridisen vahvistamisen prosessi on merkittävä uhkatekijä transihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille eikä sitä ole Suomessa käytännössä mahdollista toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla. Onkin hieno asia, että esityksessä on lähdetty puuttumaan keskeisiin ongelmakohtiin. On kuitenkin huomattava, että nämä muutokset eivät olisi vielä millään muotoa riittäviä, sillä niiden toteutuessa jäisi voimaan edelleen mm. Yogyakartan periaatteiden, IDAHO-julistuksen, Lapsen oikeuksien sopimuksen sekä Euroopan neuvoston ministerikomitean vastaisia käytänteitä, joita eritellään myöhemmin lausunnossa.

Vaatus lisääntymiskyvyttömyydestä

Nykyinen vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä heikentää huomattavasti transihmisten oikeutta itsemääräämiseen sekä koskemattomuuteen. Se pakottaa ne transsukupuoliset, jotka ovat täysin tyytyväisiä omaan kehoonsa, turhiin, riskialttiisiin sekä raskaisiin lääketieteellisiin toimenpiteisiin. Näistä voi seurata paitsi vakavia fyysisiä ongelmia, myös merkittävää psyykkistä kuormitusta, jota on jopa vuosikausia jatkuvan vaikean sukupuolenvaihdosprosessin vuoksi muutenkin kohtuuttomasti. Siten lainsäädäntö loukkaa taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa määriteltyä oikeutta korkeimpaan saavutettavissa olevaan ruumiin- ja mielenterveyteen (artikla 12).

SPOL kannattaa lakiluonnoksen ehdotusta lisääntymiskyvyttömyyden poistamisesta.

Vaatus naimattomuudesta

STM:n lakiluonnoksessa esitetyistä vaihtoehtoisista malleista vaihtoehto A on naimattomuuden osalta vain näennäinen eikä poistaisi vallitsevia ihmisoikeusongelmia, joilla loukataan transihmisten

oikeuksia mm. KP-sopimuksessa määriteltyihin yksityis- ja perhe-elämän suojaan sekä oikeuteen perustaa perhe ja solmia avioliitto. SPOL näkee pakotetut avioerot vakavana ongelmana yksilöiden oikeuksien sekä terveyden kannalta ja korostaa, ettei tasa-arvoisen avioliittolain puutteen ole pakko olla este transihmisten avioliittojen jatkumiselle sukupuolenvaihdon jälkeen. Myös vaihtoehtoa B tulisi ehdottomasti täydentää mahdollisuudella hakea takautuvasti avioliittotatusta takaisin.

SPOL suosittaa lisääntymiskyvyttömyys- ja naimattomuusvaatimusten poistamista sekä nimekkeen muuttamista laista ”transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta” laiksi ”sukupuolen vahvistamisesta” kiireellisesti.

Muita muutostarpeita

Lain uudistamista tulisi jatkaa nopealla aikataululla ja ottaa ihmisoikeusnäkökulma selkeämmin huomioon. Sukupuolen korjaamisen lääketieteellinen prosessi tulisi erottaa kokonaan sen juridisesta vahvistamisesta. Lainsäätäjä ei saisi vaatia kirurgisia toimenpiteitä, sillä yleisesti tunnettujen terveystieteiden lisäksi niiden seuraukset ovat yksilöllisiä ja vaikeasti ennustettavia. Juridisen vahvistamisen ehdollistaminen myös erittäin spesifille psykiatriselle diagnoosille patologisoi transihmisten sukupuoli-identiteetin – saadakseen sukupuolensa vaihdetuksi vastaamaan omaa identiteettiään on transsukupuolisen alistuttava saamaan psykiatrinen diagnoosi. Nämä ovat paitsi hyvinvointia heikentäviä seikkoja, myös vastaan KP-sopimusta, Euroopan ihmisoikeussopimusta sekä CEDAW-sopimusta. Patologisoinnin lisäksi on kohtuutonta ja nöyryyttävää vaatia 6-12 kuukauden mittainen ”tosielämän kokeeksi” kutsuttu testiaika haettavan sukupuolen roolin mukaisessa elämässä. Jo helmikuussa 2014 CEDAW-sopimuksen toimeenpanoa valvova asiantuntijakomitea on suositellut Suomen pikaisesti muuttavan tätä sukupuolistereotyyppiä vahvistavaa käytäntöä. Se pakottaa mukautumaan kokeen ajaksi tiukkoihin sukupuolirooleihin ja siten evää mahdollisuuden sukupuolenvaihdon niiltä transihmisiltä, jotka eivät identifioitu dikotomisesti jompaankumpaan sukupuoleen.

On otettava myös huomioon, että jo sukupuoliristiriidan kokemukseen sinänsä voi liittyä vierauden ja ulkopuolisuuden kokemuksia sekä itseinhoa ja häpeää, jotka pitkään jatkuessaan saattavat aiheuttaa varsin vakavia psyykkisiä ongelmia. American Psychological Associationin (APA) mukaan mielenterveysongelmien riski onkin transihmisillä kohonnut juuri sisäisten konfliktien ja transsukupuolisuuden patologisoinnista seuranneen stigman vuoksi. APA:n tiedonannon (Transgender, Gender Identity, and Gender Expression Non-Discrimination, 2008) mukaan sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun kohdistuva syrjintä sekä ennakkoluulot vaikuttavat vahingollisesti niin psyykkiseen, fyysiseen, sosiaaliseen kuin taloudelliseenkin hyvinvointiin. Näiden seikkojen perusteella olisi todella tärkeää, että sukupuolen korjaamisprosessin kestoa lyhennetään ja prosessia helpotetaan inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi. SPOL suosittaa siirtymistä Tanskassa ja Argentiinassa toteutettavaan itsemääräämisoikeutta kunnioittavaan malliin, jossa sukupuolen juridiseen vahvistamiseen ei ole ehtoja ja se on mahdollista henkilön omalla ilmoituksella.

SPOL pitää erittäin tärkeänä, että Sosiaali- ja terveysministeriö ottaisi käsittelyyn myös alle 18-vuotiaisiin transihmisiin liittyvän problematiikan. Tällaisenaan lakiluonnoksessa ei käsitelty lainkaan alaikäisten asemaa. Aiemmin viitatussa APA:n tiedonannon mukaan transsukupuoliset lapset

ja nuoret kohtaavat kuitenkin mm. runsaasti häirintää sekä väkivaltaa useissa eri ympäristöissä ja tämä voi olla kehityksen kannalta erittäin haitallista ennestäänkin vaativassa identiteetin rakentumisprosessissa. Myös lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa Suomea huomioimaan lapsen sukupuoli-identiteetin lapsen etua määritettäessä. SPOL suosittaakin lasten ja nuorten oikeuksia sukupuolen vahvistamisessa käsiteltäväksi.

*****

On hienoa, että Sosiaali- ja terveysministeriö on ryhtynyt työskentelemään translain uudistamiseksi. Toivomme esitettyjen muutosten saattamista voimaan niin pian kuin mahdollista ja että lainsäädäntöä kehitettäisiin ripeästi lisää kansainvälisiä suosituksia vastaavaksi erityisesti ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Suomen Psykologian Opiskelijain Liitto ry:n puolesta,

Annukka Niemelä
Puheenjohtaja

Lisätietoja:

annukka.m.l.niemela@student.jyu.fi
0405037220

